

Öğrencilere Çatışma Çözme Becerileri Öğretimine Yönelik Türkiye’de Yapılan Lisansüstü Tezlerin Sistematik Derlemesi (2010-2024)

Dr. Banu KARAAHMETOĞLU*

Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Gaziantep / Türkiye,
banuunver90@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4205-0586

Öz

Çatışma çözme becerileri, öğrencilerin sosyal uyum, duygusal gelişim ve akademik başarıları açısından temel öneme sahip olup, eğitim ortamlarında bu becerilerin kazandırılmasına yönelik farklı uygulamalar bulunmaktadır. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, Türkiye’de okul çağındaki öğrencilere çatışma çözme becerilerinin kazandırılmasına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü tezleri sistematik bir biçimde incelemektir. Bu kapsamda çalışmada, 2010–2024 yılları arasında yayımlanmış ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri PRISMA yönergesi temel alınarak değerlendirilmiştir. Dâhil etme kriterlerini karşılayan 16 tez betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş; tezlerin betimsel özellikleri, yöntemsel yapıları, kullanılan bağımsız ve bağımlı değişkenler ile yayına dönüştürülme durumları analiz edilmiştir. Bulgular, tezlerin büyük oranda yüksek lisans düzeyinde, nicel yöntemle ve deneysel desen kullanılarak gerçekleştirildiğini; müdahalelerin çoğunlukla ortaokul öğrencilerine yönelik ve sınıf ortamında uygulandığını ortaya koymuştur. En sık kullanılan bağımsız değişkenlerin akran arabuluculuğu ve barış eğitimi programları olduğu, çatışma çözme becerilerinin yanı sıra empati, özsayıgı ve saldırganlık gibi sosyal-duygusal değişkenlerin de araştırmalarda yer aldığı belirlenmiştir. Tezlerin yalnızca %31’inin bilimsel makaleye dönüştürüldüğü görülmüş, özellikle yüksek lisans tezlerinde yayım oranının düşük olduğu saptanmıştır. Araştırma bulguları, alandaki mevcut eğilimleri ve yöntemsel tercihleri ortaya koymakta; çatışma çözme be-

** Sorumlu Yazar. Tel: +90 551 017 4686 | Derleme Makalesi.

Makale Tarih Bilgisi. Gönderim: 25.07.2025, Kabul: 16.11.2025, Erken Görünüm: Haziran, 2026, Basım: Aralık, 2026.

cerilerinin öğretimine yönelik lisansüstü çalışmaların kapsam, yöntem ve yayınlama süreçleri açısından geliştirilmeye açık yönleri bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Akran çatışması; Çatışma çözme becerileri; Çatışma çözme eğitimi; Sistematik derleme; Lisansüstü tez.

A Systematic Review of Postgraduate Theses in Türkiye Focusing on Teaching Conflict Resolution Skills to Students (2010-2024)

Abstract

The aim of this study is to systematically examine postgraduate theses conducted in Türkiye that focus on teaching conflict resolution skills to school-age students. Conflict resolution skills play a critical role in students' social adjustment, emotional development, and academic success, and there has been a growing interest in educational practices aimed at developing these skills. In this context, master's and doctoral theses published between 2010 and 2024 and listed in the National Thesis Center database were reviewed based on the PRISMA guidelines. Sixteen theses meeting the inclusion criteria were analyzed through descriptive analysis in terms of their general characteristics, methodological structures, independent and dependent variables, and publication status. The findings reveal that most of the theses were conducted at the master's level, employed quantitative methods and experimental designs, and were implemented in classroom settings with middle school students. Peer mediation and peace education programs emerged as the most commonly used independent variables, while conflict resolution skills were frequently assessed alongside social-emotional variables, such as empathy, self-esteem, and aggression. Only 31% of the theses had been transformed into academic publications with a notably low publication rate among master's theses. The findings highlight current trends and methodological preferences in the field and suggest that postgraduate research on teaching conflict resolution skills could benefit from further development in terms of scope, methodology, and dissemination.

Keywords: Peer conflict; Conflict resolution skills; Conflict resolution training; Systematic review; Postgraduate thesis.

Extended Summary

Purpose

Conflict resolution skills are considered fundamental for promoting constructive interpersonal interactions, particularly within educational environments where social harmony and academic achievement are closely intertwined. Teaching these skills to students supports not only their personal relationships but also fosters collaborative attitudes within school settings. In Türkiye, a variety of postgraduate theses have addressed the implementation of interventions aimed at developing conflict resolution competencies among school-age children. However, a comprehensive synthesis of these efforts through a systematic review has not yet been conducted. The present study aims to systematically analyze postgraduate theses carried out in Türkiye between 2010 and 2024 that focus on teaching conflict resolution skills to students. Specifically, the study seeks to identify the descriptive characteristics, methodological structures, and intervention strategies of these theses as well as to evaluate their conversion into academic publications. By doing so, it attempts to map research trends and gaps in the field and provide a foundation for future studies and practices.

Method

This research was designed as a systematic review, adhering to the PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) guidelines proposed by Moher et al. (2009). The data source was the National Thesis Center of Türkiye, and the search was conducted on June 30, 2025. Keywords such as “conflict resolution,” “conflict resolution skills,” “peer conflict,” and “interpersonal conflict” were used to identify relevant theses. The inclusion criteria were as follows: (a) the thesis must have been published between 2010 and 2024, (b) the participants must be school-aged children (preschool, primary, secondary, or high school), (c) conflict resolution must be one of the dependent variables, (d) the study must use quantitative or mixed-methods designs, and (e) the thesis must be accessible through the National Thesis Center database. A total of 255 theses were initially identified. After applying filters and reviewing titles and abstracts, 91 theses remained. Following full-text screening and applying inclusion/exclusion criteria, 16 theses were ultimately included in the review. These were analyzed using descriptive content analysis, focusing on three main areas: (1) descriptive characteristics (e.g., author, year, degree level, academic program), (2) methodo-

logical features (e.g., participants, implementers, sample size, setting, intervention duration, research design), and (3) variables (independent and dependent). In addition, the theses were checked for publication status through Google Scholar searches and author profile reviews. Inter-rater reliability was ensured through independent coding by a second researcher in key stages.

Results

The findings revealed several notable patterns. In terms of descriptive characteristics, most theses ($n=12$) were at the master's level, while only four were doctoral studies. The majority were conducted within guidance and psychological counseling (PDR) programs, indicating that conflict resolution is commonly treated as part of psycho-social development in educational settings. Temporally, there was a concentration of studies in 2013 and 2014, with continued interest in 2019 and 2024. Regarding methodological characteristics, most studies targeted middle school students, followed by primary and high school students. Few studies included preschool participants, despite early childhood being a critical period for social skill development. The vast majority of interventions were implemented by researchers themselves with minimal involvement of classroom teachers or school staff. Most interventions took place in classroom settings and typically spanned 7 to 16 weeks, with sessions held once or twice weekly. In terms of research methods, 13 out of the 16 theses used quantitative designs, particularly pretest-posttest control group experimental designs. Only three studies employed mixed-methods designs, two of which were doctoral theses conducted in recent years (2024), suggesting a growing interest in methodological diversity. The intervention strategies varied, with peer mediation programs ($n=6$) and peace education programs ($n=3$) being the most common. All theses reported positive outcomes, showing improvements in students' conflict resolution skills. In addition, some studies assessed related variables, such as empathy, self-esteem, aggression, and peer relationships, highlighting the holistic impact of such programs on students' socio-emotional development. Finally, in terms of publication status, 5 out of the 16 theses (31%) were converted into academic publications. All four doctoral theses had been published, whereas only one master's thesis had resulted in a journal article. This suggests a need for greater support in converting postgraduate work into publishable outputs, especially at the master's level.

Discussion

The findings indicate that conflict resolution education for students is a significant and recurring theme in postgraduate research in Türkiye. However, the predominance of master's theses, small sample sizes, and limited use of follow-up assessments point to methodological limitations that restrict the generalizability and long-term applicability of the findings. Moreover, the minimal involvement of teachers as intervention implementers reflects a gap in real-world integration of these programs within school systems. The concentration of studies in classroom settings is understandable given accessibility, yet the limited use of school counseling services suggests an underutilized resource for individualized conflict resolution support. Additionally, while quantitative methods provide measurable evidence of intervention effects, mixed-methods or qualitative approaches could offer richer insights into students' experiences, implementation challenges, and contextual factors. A noteworthy contribution of this study is the inclusion of grey literature, particularly unpublished postgraduate theses. This approach helps counter publication bias (file drawer effect) and provides a fuller picture of the academic efforts in the field. The low publication rates among master's theses raise concerns about the dissemination of potentially valuable findings and suggest that universities should strengthen mechanisms for research publication support.

Conclusion

This systematic review provides a comprehensive overview of postgraduate research in Türkiye related to the teaching of conflict resolution skills to students. The study identifies prevailing research patterns, commonly used methods and interventions, and existing gaps in the literature. While the overall findings are promising in terms of positive student outcomes, they also highlight the need for broader and more rigorous studies, increased involvement of educational stakeholders such as teachers, and improved pathways for academic dissemination. Future research should prioritize longitudinal designs, include diverse student populations (e.g., preschool and special needs students), and consider integrating teacher-led implementation models. Encouraging the publication of thesis-based research could significantly enhance the visibility and impact of work being conducted in this critical area of educational practice and policy.

Giriş

Çatışma çözme becerileri, bireylerin ve grupların karşılaştıkları anlaş-

mazlıkları yapıcı bir şekilde yönetmelerine olanak tanıyan temel sosyal yeterlilikler arasında yer almaktadır. Bu becerilerin özellikle eğitim ortamlarında geliştirilmesi hem öğrencilerin sosyal uyumlarının güçlendirilmesi hem de akademik başarılarının desteklenmesi açısından kritik öneme sahiptir (Yetkiner ve İnce, 2016). Öğrencilere yönelik çatışma çözme eğitimi, onların hem kişiler arası ilişkilerinde daha sağlıklı etkileşimler kurmalarına hem de okul ortamında daha iş birlikçi ve olumlu tutumlar geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Santamaría-Villar ve ark., 2021).

Alan yazında çatışma çözme becerilerinin önemi farklı disiplinler tarafından vurgulanmaktadır. Sosyal psikoloji alanında yapılan araştırmalar, etkili çatışma çözme stratejilerinin bireylerin stresle başa çıkma kapasitelerini artırdığını ve psikolojik iyi oluşlarını desteklediğini ortaya koymaktadır (Bao ve ark., 2016; Rinaldi ve Cheong, 2020). Eğitim bilimleri perspektifinden ise bu becerilerin, öğrencilerin akademik performansları üzerinde olumlu etkiler yarattığı ve sınıf içi disiplinin sağlanmasına katkıda bulunduğu belirtilmektedir (Brinson ve ark., 2004; Johnson ve Johnson, 1996). Ayrıca çeşitli araştırmalar çatışma çözme eğitimlerinin, özellikle akran zorbalığı ve diğer olumsuz davranışların önlenmesinde etkili bir müdahale aracı olduğunu göstermektedir (Aggrawal ve Magana, 2024; Arcaro-McPhee ve ark., 2002).

Türkiye’de öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan eğitim politikaları kapsamında, mevcut müfredatlar bilişsel, sosyal ve duygusal öğrenme çıktılarını eş zamanlı olarak geliştirmeyi hedeflemektedir (Özdemir Cihan ve Dilekmen, 2024). Bu doğrultuda çatışma çözme becerileri, bireylerin sosyal etkileşimlerinde karşılaştıkları anlaşmazlıkları etkili ve yapıcı yollarla çözebilmeleri açısından önemli bir yeterlilik alanı olarak değerlendirilmektedir (Kundu, 2020; Zimmerman ve Herzog, 2009). Dolayısıyla bu becerilerin öğrencilere kazandırılması yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda kişisel ve sosyal gelişimlerini desteklemek bakımından da büyük önem taşımaktadır (Zorlu ve Ögülmüş, 2020).

Çatışma çözme programlarının uygulanabilirliğinin ekonomik açıdan maliyetli olmadığı düşünülmekte ve bu programlar, okullarda sorunlu kişiler arası etkileşimlerin yönetimi için ayrılan kaynakların azaltılmasına katkı sağlayarak uzun vadede önemli kazanımlar sunmaktadır (Batton, 2002). Bu tür programların temel hedefi, bireyler arası çatışmaların yapıcı yollarla çözümlenmesini kolaylaştırmaktır (Garrard ve Lipsey, 2007). Nitekim öğretmenler, sınıf ortamında süreklilik gösteren yıkıcı davranışların olumsuz etkilerini

azaltmak amacıyla bu programların kullanımını desteklemektedir (DeVoe ve ark., 2004).

Literatürde, belirli bir alandaki akademik üretimi analiz etmek ve gelecekteki araştırmalara yön vermek amacıyla gerçekleştirilen sistematik derlemeler yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tür çalışmalar, alandaki güncel eğilimlerin, eksikliklerin ve ileride izlenebilecek araştırma yollarının ortaya konmasında önemli bir işlev görmektedir (Haddaway ve Pullin, 2014). Lisansüstü tezler ise bir disiplinin derinlemesine incelenmesi ve özgün bilgi üretilmesi bakımından önemli bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de çeşitli lisansüstü tezlerde okul dönemindeki çocuklara yönelik çatışma çözme becerileri öğretilmesine dair uygulamalar yer almaktadır. Ancak bu çalışmaların genel bir değerlendirmesi, eğilimlerinin ve boşluklarının sistematik olarak analiz edildiği bir literatür taraması bulunmamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu çalışma, Türkiye'de ilgili alanda yapılmış lisansüstü tezleri inceleyerek literatürdeki eğilimleri ve araştırma boşluklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Söz konusu ihtiyaç ve önemden hareketle bu çalışmada öğrencilere çatışma çözme becerilerini kazandırmayı amaçlayan müdahale yöntemleri kullanılarak yürütülmüş ulusal alanyazındaki lisansüstü tezlerin betimsel özelliklerini ve yönetsel kalitelerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilere çatışma çözme becerisini kazandırmak üzere yürütülmüş lisansüstü tezlerin betimsel özellikleri nelerdir?
2. Öğrencilere çatışma çözme becerisini kazandırmak üzere yürütülmüş lisansüstü tezlerin yönetsel yapıları nelerdir?
3. Öğrencilere çatışma çözme becerisini kazandırmak üzere yürütülmüş lisansüstü tezlerde yer alan değişkenler (bağımsız ve bağımlı) nelerdir?
4. Öğrencilere çatışma çözme becerisini kazandırmak üzere yürütülmüş lisansüstü tezlerin yayına dönüştürülme oranları nedir?

Yöntem

Bu araştırma, sistematik derleme çalışmasıdır. Sistematik derlemeler, belirli bir konuya ilişkin yapılmış çalışmaların planlı, kapsamlı ve metodolojik açıdan titiz bir biçimde incelenmesini amaçlayan araştırma türleridir (Page ve ark., 2021). Anlatı türündeki geleneksel derlemelerin ötesinde, sistematik derlemeler; belirli bir araştırma sorusu doğrultusunda ilgili çalışmaları tanım-

lamak, seçmek, niteliksel olarak değerlendirmek ve bütüncül bir şekilde sentezlemek için açık, önceden belirlenmiş ve şeffaf yöntemsel adımları izlemektedir (Myung, 2023).

Bu bağlamda yürütülen araştırmada, PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (Moher ve ark., 2009) yönergeleri temel alınarak sistematik derleme süreci yapılandırılmıştır. Araştırmanın yöntemi aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır:

1. Literatür taramasının gerçekleştirilmesi,
2. Ulaşılan tezlerin önceden belirlenen dâhil etme ve hariç tutma kriterleri doğrultusunda değerlendirilmesi,
3. Kriterlere uygun tezlerin betimsel analizinin yapılması,
4. Tezlerin yayına dönüştürülme durumlarının incelenmesi ve
5. Araştırma sürecine ilişkin güvenilirlik analizlerinin yapılması.

Literatür Taraması

Araştırma kapsamında, öğrencilere çatışma çözme becerisini kazandırmaya yönelik hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin belirlenmesi amacıyla kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. 30 Haziran 2025'te yapılan bu taramada, Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılmıştır. Taramada "çatışma çözme", "çatışma çözme becerileri", "akran çatışması", "kişiler arası çatışma" ve "kişiler arası çatışma" anahtar kelimeleri kullanılmıştır.

Dâhil Etme ve Hariç Tutma Ölçütleri

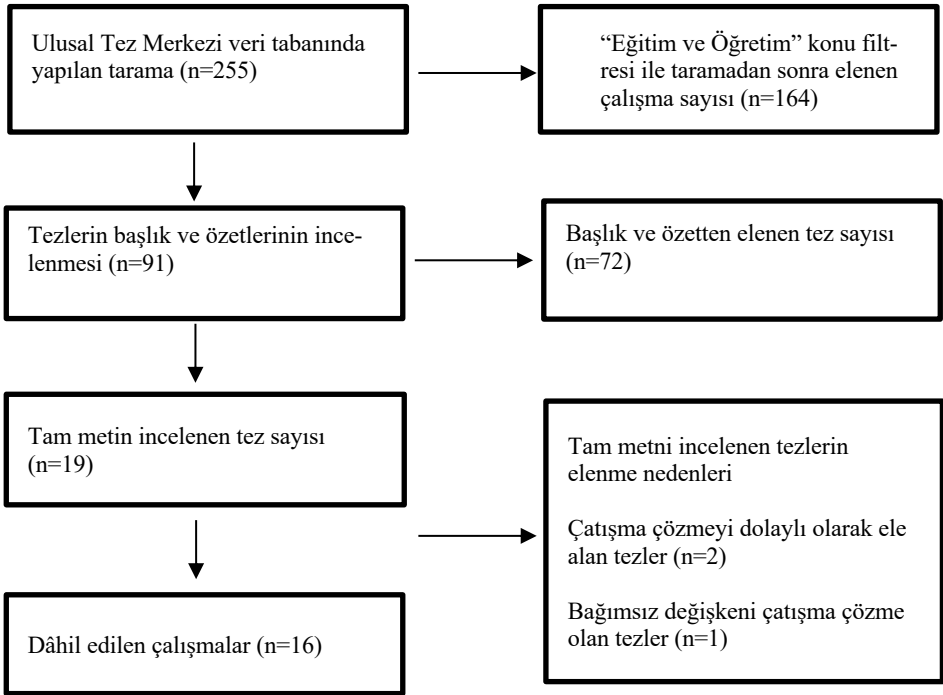
Araştırmanın dâhil etme ölçütleri şu şekilde belirlenmiştir:

- (a) 2010–2024 yılları arasında yayımlanmış olması
- (b) Tezin katılımcılarının okul dönemi çocuklar (okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lise) olması,
- (c) Tezde bağımlı değişkenlerden birinin çatışma çözme becerisi olması,
- (d) Nicel ya da karma yöntem ile yapılmış olması,
- (e) Teze Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden erişilebilmesi.

Hariç tutma kriterleri ise şunlardır:

- (a) Bağımsız değişkeni çatışma çözme olan araştırmalar,
- (b) Çatışma çözmeyi yalnızca dolaylı biçimde ele alan tezler
- (c) Aile, öğretmen ve uzman gibi kişilerin çatışma çözme becerilerini geliştirmeye yönelik araştırmalar
- (d) Yayımlanmamış ve erişilemeyen tezler

Bu kapsamda 255 teze ulaşılmış, "eğitim ve öğretim" alanıyla sınırlandırma yapıldığında ise tez sayısı 91'e düşmüştür. Bu 91 tezin başlık ve özetleri, araştırmanın dâhil etme ve hariç tutma ölçütleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. İlk değerlendirme sonucunda 72 tezin kriterleri karşılamadığı belirlenmiştir. Kalan 19 tez ise tam metin olarak incelenmiştir. Belirlenen tezlerden çatışma çözmeyi dolaylı olarak ele alan (2) ve bağımsız değişkeni çatışma çözme olan (1) tezler analiz dışı bırakılmış ve nihai olarak 16 tez değerlendirmeye alınmıştır.

Şekil 1. Çalışmaya Dâhil Edilen Tezleri Belirleme Süreci

Betimsel Analiz Süreci

Bu araştırma için dâhil etme ölçütlerini karşılayan 16 tez belirlenen değişkenler açısından betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Tezler; (a) tezlerin betimsel özellikleri (yazar ve yıl, tez türü ve tezin yapıldığı program/ana bilim dalı), (b) yöntemsel özellikler (katılımcılar, uygulamacı, örneklem büyüklüğü, öğrenme ortamı, müdahale süresi, araştırma yöntemi ve araştırma deseni) ve (c) değişkenler (bağımsız değişken ve bağımlı değişken) açısından betimsel olarak analiz edilmiştir.

Tezlerin Yayına Dönüşme Durumunun Belirlenmesi

Bu araştırmada, belirlenen dâhil etme kriterlerine uygun olan tezlerin akademik yayın hâline getirilip getirilmediği incelenmiş; yayınlanmış olanlar ise yayımlandıkları dergilerin indeks kapsamlarına göre değerlendirilmiştir. Tezlerin yayına dönüştürülme durumunu tespit etmek amacıyla iki basamaklı bir yöntem izlenmiştir. İlk adımda, tezlerin hem Türkçe hem de İngilizce başlıkları Google Scholar veri tabanında aranmıştır. İkinci adımda ise tez yazarlarının ve danışmanlarının kişisel internet siteleri ile öz geçmişleri incelenerek yayın bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Güvenirlilik Analizi

Bu araştırmada üç aşamada değerlendiriciler arası güvenirlilik analizi gerçekleştirilmiştir: (a) alan yazın taraması, (b) betimsel analiz ve (c) tezlerin yayın hâline dönüştürülme durumlarının incelenmesi. Güvenirlilik oranı, [Görüş birliği/Görüş birliği + Görüş ayrılığı) x 100] formülüyle hesaplanmıştır. Güvenirlilik kodlamaların tamamı yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması aşaması, başka bir araştırmacı tarafından da eş zamanlı yürütülmüş ve bu aşamada güvenirlilik %98 olarak ölçülmüştür. İkinci aşama olan betimsel analizde, tezlerin %30'u (n=5) yeniden analiz edilmiş ve bu analizlerde %100 oranında görüş birliği sağlanmıştır. Son aşamada ise çalışmaya dâhil edilen tüm tezlerin yayına dönüşme durumları incelenmiş ve bu değerlendirmede de %100 güvenirlilik oranına ulaşılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde çalışmaya dâhil edilen 16 teze ilişkin betimsel özellikler, yöntemsel özellikler ve tezlerin değişkenlerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Ele alınan bu tezlerin betimsel özelliklerine ait bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmaların Betimsel Analiz Bulguları

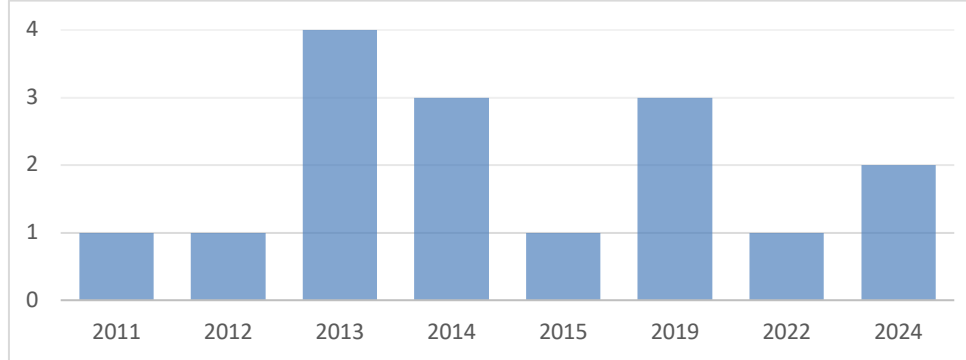
Yazar ve Yıl	Betimsel Özellikler		Yöntemsel Özellikler				Değişkenler					
	Tez Türü	Program/Bilim Dalı	Katılımcı	Uygulamacı	Örneklem Büyüklüğü	Öğrenme Ortamı	Müdahale Süresi	Araştırma Yöntemi	Araştırma Deseni	Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Sonuç
Çokulu, 2013	YL	PDR	6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri	Belirtilmemiş	28 deney, 28 kontrol grubu	Sınıf	10 oturum	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Karakter Eğitimi Programı	Çatışma çözme ve saldırganlık	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Yılmaz, 2019	YL	PDR	6. sınıf öğrencileri	Araştırmacı	12 deney, 12 kontrol grubu	Sınıf	10 oturum	Nicel	Öntest-sontest-izleme testi kontrol gruplu deneysel desen	Akran Arabuluculuk Eğitim Programı	Özyeterlik, denetim odağı ve çatışma çözme	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Kaya, 2013	YL	Sınıf öğretmeni	4. sınıf öğrencileri	Sınıf öğretmeni lisans öğrencileri	82 deney, 79 kontrol grubu	Sınıf	14 hafta boyunca, haftada iki ders	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Barış eğitimi programı	Kültürlerarası yeterlilik ve çatışma çözme stratejileri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Özel Şen, 2024	DR	PDR	4. sınıf öğrencileri	Araştırmacı	22 deney, 21 kontrol grubu	Sınıf	13 ders saati	Karma	Açıklayıcı sıralı desen	"Birlikte Yaşamayı Öğreniyorum" isimli barış eğitimi programı	Uzlaşma ve çatışma çözme becerileri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Yahşi, 2022	YL	PDR	6. sınıf öğrencileri	Araştırmacı	12 deney, 12 kontrol grubu	Sınıf	10 hafta boyunca, haftada bir ders	Nicel	Öntest-sontest-izleme testi kontrol gruplu desen	Çatışma çözme programı	Çatışma çözme becerileri, akran ilişkileri ve akran zorbalığı	Dört boyutlu olan çatışma çözüm becerileri ölçeğinin yalnızca hükmetme boyutunda puan artmıştır.
Özalp Pekmez, 2019	YL	Aile Eğt. ve Danışmanl.	5. Sınıf öğrencileri	Araştırmacı	16 deney, 15 kontrol ve 15 plasebo grubu	Belirtilmemiş	8 oturum	Nicel	Deney, kontrol ve plasebo gruplu deneysel desen	Yaratıcı drama temelli çatışma çözme programı	Çatışma çözme becerileri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.

Gürdoğan, Bayır, 2015	DR	Sınıf öğretmeni	4. Sınıf öğrencileri	Araştırmacı	33 deney grubu	Sınıf	8 hafta, toplamda 24 ders	Karma	Gömülü deneysel desen	Çatışma çözme becerilerini temel alan etkinliklerin olduğu Sosyal Bilgiler dersi	Çatışma çözme becerileri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Erdöğün, 2024	YL	Eğt. Prog. ve Öğretim	2. Sınıf öğrencileri	Araştırmacı	16 deney grubu	Sınıf	8 hafta, toplamda 20 ders	Karma	Açımlayıcı sıralı karma desen	Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz çatışma çözümü eğitim programı	Çatışma çözme becerileri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Ateş, 2014	YL	Uygulamalı Psikoloji	6. sınıf öğrencileri	Araştırmacı	15 deney, 15 kontrol grubu	Sınıf	7 hafta boyunca, haftada bir ders	Nicel	Öntest-sontest-izleme testi kontrol gruplu desen	Çatışma çözme eğitimi	Çatışma çözme becerileri ve özsaygı düzeyleri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Çavuş Kasık, 2012	YL	PDR	7. sınıf öğrencileri	Araştırmacı	10 deney, 10 kontrol grubu	Rehberlik servisi	13 oturum	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitim programı	Benlik saygısı ve çatışma çözme becerileri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Sadri Damirchi, 2014	DR	PDR	7. sınıf öğrencileri	Araştırmacı	35 deney, 35 kontrol grubu	Sınıf	11 hafta boyunca, haftada bir ders	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Barış eğitimi programı	Çatışma çözme ve iletişim becerileri	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Öztoprak Kavak, 2013	YL	EYTYPE	4. ve 5. Sınıf öğrencileri	Araştırmacı	24 deney, 24 kontrol grubu	Sınıf	14 oturum	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Enanna Liderlik Eğitimi Programı	Benlik saygısı, dene-tim odağı, çatışma çözme becerisi, empati becerisi ve problem çözme becerisi	Çatışma çözme davranışları artmıştır.
Türk, 2013	DR	PDR	9. sınıf öğrencileri	Araştırmacı	27 deney, 30 kontrol grubu	Sınıf	10 oturum	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Akran Arabuluculuk Eğitimi	Çatışma çözme becerisi, empatik eğilim, saldırganlık	Çatışma çözme davranışları artmıştır.

Aytekim, 2019	YL	Eğt. Yönetimi ve Denetimi	9., 10. ve 11.sınıf öğ-rencileri	Araştırmacı ve 51 deney, 51 gönüllü 5 öğ-retmen	Sınıf kontrol grubu	30 saat	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Lise Akran Arabuluculuğu Programı	Empati, çatışma çözme ve sosyal beceri	Çatışma çözme davranış-ları artmıştır.
Gülkokan, 2011	YL	PDR	5. Sınıf öğ-rencileri	Araştırmacı ve 71 deney, 60 sınıf öğret-menleri	Sınıf kontrol grubu	16 hafta boyunca, haftada iki ders	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Akran Arabuluculuk Eğitimi	Çatışma çözme ve arabuluculuk becerisi	Çatışma çözme davranış-ları artmıştır.
Arsilan, 2014	YL	Eğitim Bilimleri	7.sınıf öğ-rencileri	Araştırmacı ve 11 deney, 11 gönüllü 5 öğ-retmen	Sınıf kontrol grubu	10 hafta boyunca, haftada bir ders	Nicel	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Akran Arabuluculuk Eğitimi	Çatışma çözme becerisi	Çatışma çözme davranış-ları artmıştır.

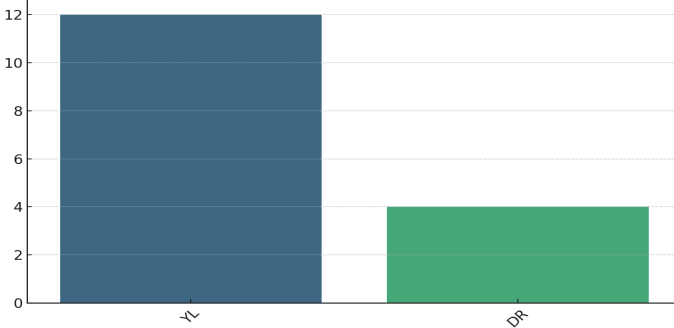
Not: YL: Yüksek lisans; DR: Doktora; PDR: Rehberlik ve psikolojik danışmanlık; EYTPE: Eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi.

Tezlerin Betimsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

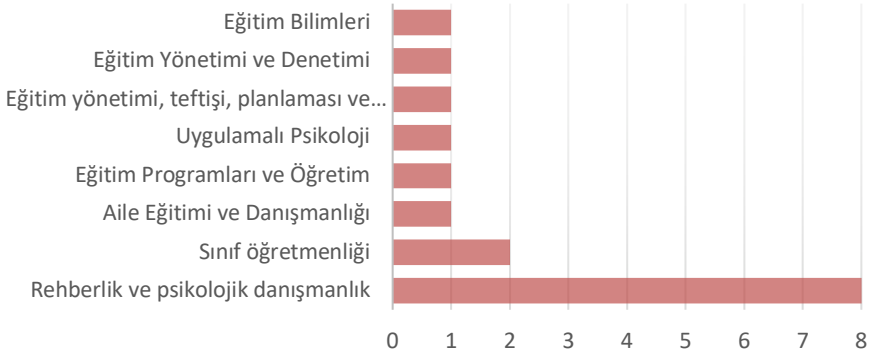
Grafik 1. Tezlerin yıllara göre dağılımı

Tezlerin büyük bölümü 2013 (n=4) ve 2014 (n=3) yıllarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, ilgili yıllarda çatışma çözme eğitimi temalı çalışmalara olan akademik ilginin arttığını göstermektedir. 2019 (n=3) ve 2024 (n=2) gibi daha yakın yıllarda da konunun güncelliğini koruduğu görülmektedir.

Grafik 2. Tezlerin türlerine göre dağılımı

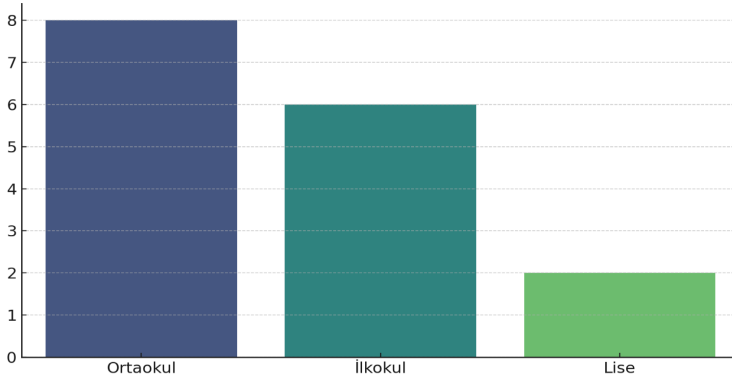
İncelenen tezlerin çoğunluğunu Yüksek Lisans (YL, n=4) tezleri oluşturmaktadır. Bu, konunun daha çok yüksek lisans düzeyinde ele alındığını, doktora (n=4) düzeyinde ise sınırlı sayıda çalışmaya dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, alanın derinlemesine incelenmesi konusunda doktora düzeyinde daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Grafik 3. Tezlerin yapıldığı programa göre dağılımı

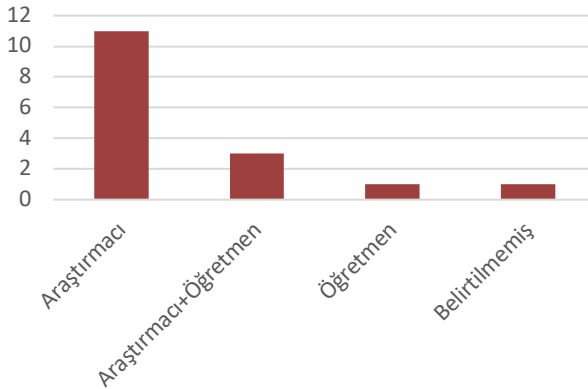
En fazla tez Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (n=8) alanında gerçekleştirilmiştir. Bu bulgu, çatışma çözme becerilerinin psikolojik danışma ve rehberlik süreçlerinin önemli bir bileşeni olarak görüldüğünü göstermektedir. Eğitim yönetimi, sınıf öğretmenliği ve psikoloji temelli programlar da çatışma çözme konusunun çalışıldığı görülmektedir.

Tezlerin Yöntemsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

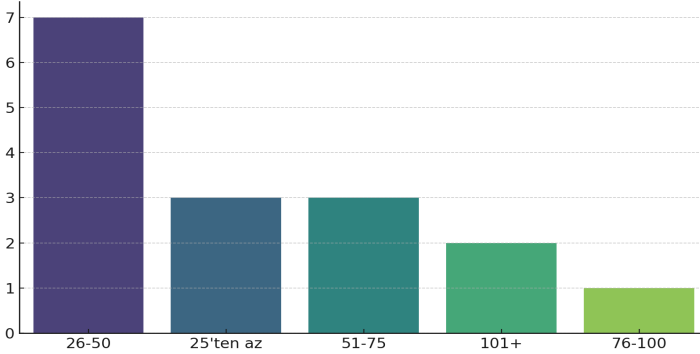
Grafik 4. Katılımcıların okul düzeyine göre dağılımı

Katılımcıların çoğunluğu ($n=8$) ortaokul (5–8. sınıf) öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu durum, çatışma çözme becerilerinin gelişimsel olarak bu yaş grubunda daha kritik görüldüğünü ve müdahalelerin bu döneme odaklandığını göstermektedir. Lise düzeyine kıyasla ilkököl düzeyinde daha fazla çalışma bulunması ise erken müdahalenin önemsendiği anlamına gelmektedir.

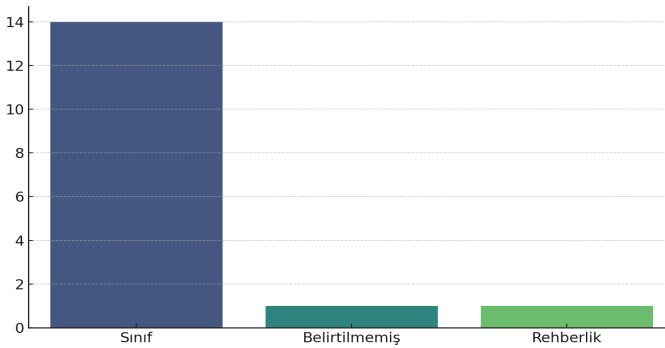
Grafik 5. Uygulamacıların kim olduğuna ilişkin dağılım

Müdahalelerin büyük kısmının araştırmacılar ($n=11$) tarafından yürütüldüğü, bazı çalışmalarda ise öğretmenlerle iş birliği ($n=3$) yapıldığı görülmektedir. Bu durum, uygulamaların daha çok araştırma temelli olduğunu, okul personelinin aktif rol aldığı çalışmaların ise sınırlı olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin uygulayıcı olarak daha fazla sürece dâhil edilmesi, sürdürülebilirlik açısından önemlidir.

Grafik 6. Tezlerdeki katılımcı sayılarına ilişkin dağılım

Katılımcı sayısına bakıldığında en çok tercih edilen sayının 26–50 ($n=7$) kişi aralığında olduğu görülmektedir. Bu bulgu, çalışmaların çoğunlukla kontrollü ancak sınırlı katılımcı sayısı ile gerçekleştirildiğini göstermektedir. Daha geniş ölçekli uygulamaların azlığı, bulguların genellenebilirliğini sınırlayabilmektedir.

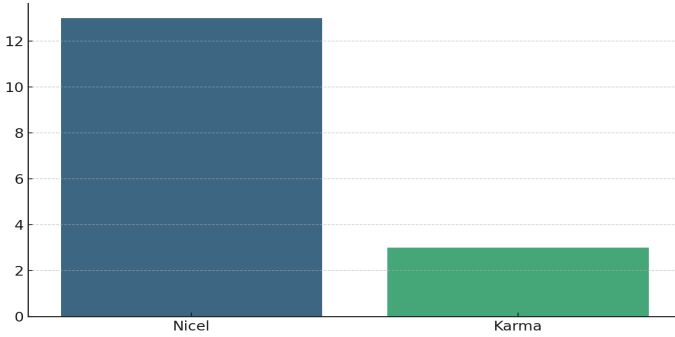

Grafik 7. Öğrenme ortamlarına ilişkin dağılım

Çalışmaların büyük bölümü sınıf ortamında ($n=14$) gerçekleştirilmiştir. Bu durum, uygulanan eğitimler için sınıf ortamlarının daha kolay ulaşılabilir olduğunu göstermektedir. Rehberlik servisinde yürütülen müdahalelerin azlığı, okul rehberlik hizmetlerinin bu konudaki potansiyelinin yeterince kullanılmadığı sonucunu çıkarılabilir.

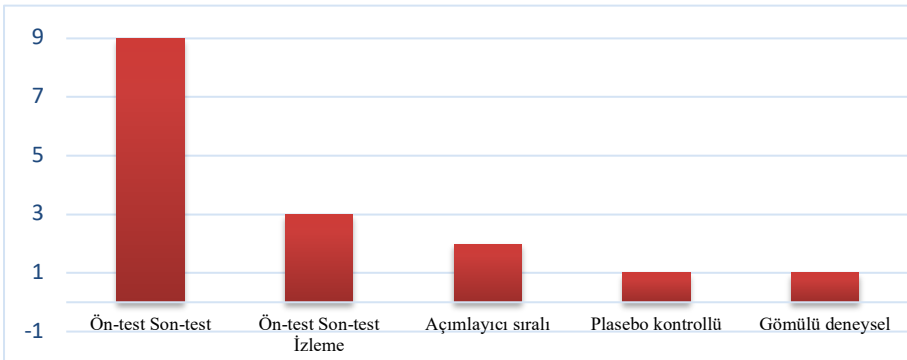
Bu çalışma kapsamına alınan tezlerde uygulanan müdahale programlarının süreleri incelendiğinde, müdahalelerin genellikle 7 ila 16 hafta arasında değişen zaman dilimlerinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Müdahale süresi, oturum sayısı ya da haftalık uygulama sıklığı açısından çeşitlilik göstermektedir. En kısa süreli müdahalenin 8 oturumdan oluştuğu, en uzun sürenin

ise 16 hafta boyunca haftada iki ders olacak şekilde yapılandırıldığı belirlenmiştir. Müdahalelerin çoğunlukla haftada bir ya da iki kez uygulandığı ve her bir müdahale programının toplamda ortalama 10 ila 30 saat arasında sürdüğü anlaşılmaktadır.

Grafik 8. Kullanılan araştırma yöntemlerine ilişkin dağılım

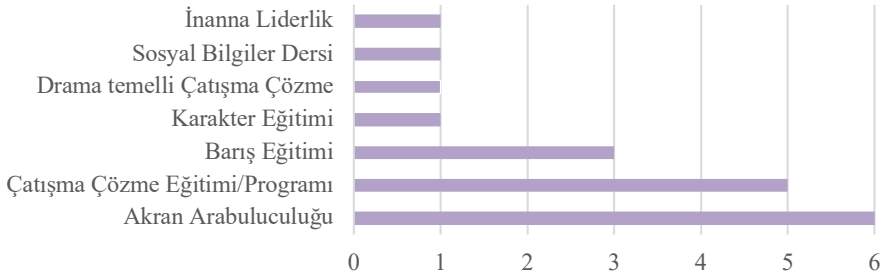
Tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine bakıldığında 13 tezin nicel araştırma yöntemiyle yürütüldüğü görülmektedir. Bu durum, etkilerin sayısal olarak ölçülmesine odaklanıldığını göstermektedir. Ancak karma yöntem kullanılan sınırlı sayıdaki tez, bu alanda daha derinlemesine nitel incelemelere ihtiyaç olduğunu işaret etmekle beraber, karma yöntem kullanımının son zamanlarda daha çok kullanılması da bu sonucu doğurmuş olabilir. Nitekim karma yöntem kullanılan tezlerin ikisinin yayın tarihi 2024 iken, bir tanesi 2015 yılında yayınlanmıştır. Ayrıca yine karma araştırma kullanılan tezlerin ikisi doktora, birisi yüksek lisans tezidir. Karma yöntem kullanımının doğası gereği zor uygulanır olması, doktora tezlerinde bu yöntemin daha çok tercih edilmesinin nedeni olabilir. Bu çalışmada da doktora tezlerinin daha az sayıda yer alması, karma yöntemin de az kullanıldığı sonucunu doğurmuş olabilir.

Grafik 9. Kullanılan araştırma desenlerine ilişkin bulgular

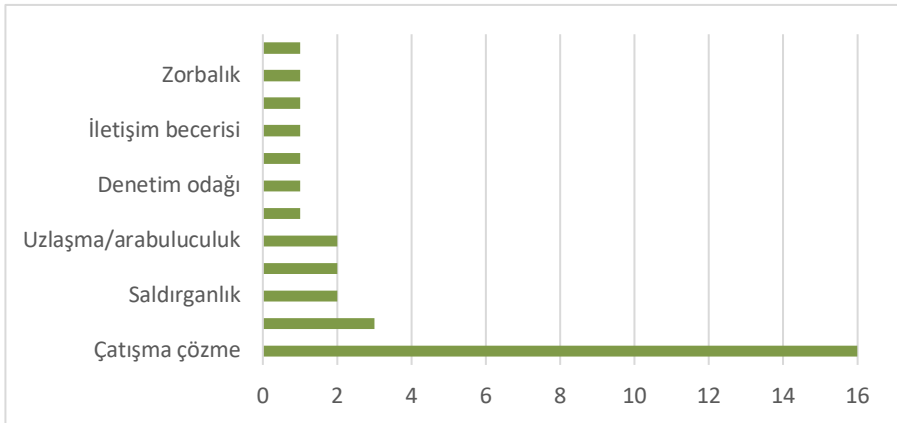
Kullanılan araştırma desenlerine bakıldığında en sık kullanılan desenin “Öntest-Sontest Kontrollü Deneysel Desen” (n=9) olduğu görülmektedir. Bu desenin yaygınlığı, araştırmaların müdahale öncesi ve sonrası değişimleri doğrudan karşılaştırmayı hedeflediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, izleme testi içeren desenlerin azlığı uzun vadeli etkilerin yeterince araştırılmadığı sonucunu da çıkarabilir.

Tezlerin Değişkenlerine İlişkin Bulgular

Grafik 10. Bağımsız değişkenlere ilişkin dağılım

En yaygın bağımsız değişkenler arasında Akran Arabuluculuğu Eğitimi (n=6), Çatışma Çözme Eğitimi/Programı (n=5) ve Barış Eğitimi Programı (n=3) yer almaktadır. Bu durum, çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesine yönelik farklı yaklaşımların uygulandığını, özellikle akran temelli ve barış odaklı programların öne çıktığını göstermektedir.

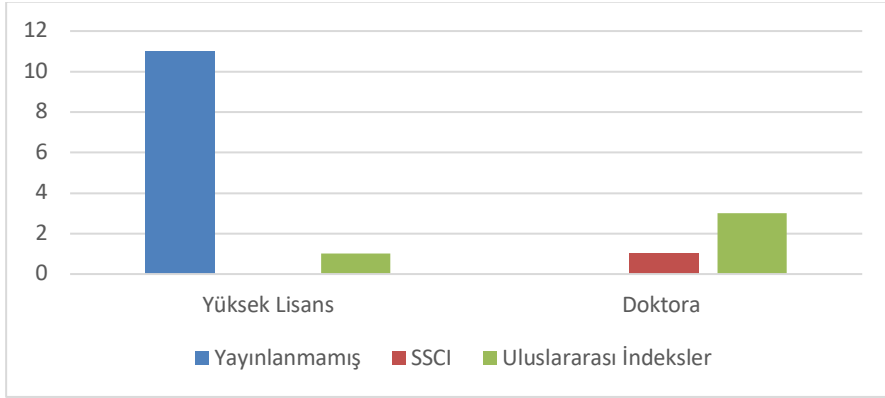

Grafik 11. Bağımlı değişkenlere ilişkin bulgular

Dâhil etme kriterlerinde de belirlendiği gibi tüm çalışmalarda temel bağımlı değişken olarak çatışma çözme becerileri yer almaktadır. Çalışmaların

tamamında öğrencilerin çatışma çözme becerilerini edindikleri ya da bu beceride daha yetkin hâle geldikleri görülmüştür. Bunun yanında öz saygı (n=3), empati (n=2) ve saldırganlık (n=2) gibi sosyal-duygusal değişkenlerin de ölçülmüş olması, bu müdahalelerin çok yönlü etkilerini araştırma çabasını yansıtmaktadır.

Tezlerin Makaleye Dönüşme Durumuna İlişkin Bulgular

Grafik 12. Tezlerin makaleye dönüşme durumlarına ilişkin dağılım

Mevcut araştırmaya 12'si yüksek lisans ve 4'ü doktora düzeyinde olmak üzere toplam 16 tez dâhil edilmiştir. Tüm tezlerin makaleye dönüştürülme düzeyleri %31 (n=5) iken, yüksek lisans tezlerinin yayına dönüştürülme düzeyi %11 (n=1) ve doktora tezlerinin yayına dönüştürülme düzeyi %100'dür (n=4). Yüksek lisans tezi uluslararası indekslerde taranan Educational Research and Reviews (Çavuş-Kasik ve Kumcağız, 2014) dergisinde yayınlanmıştır. Doktora tezleri ise Social Science Citation Index (SSCI) kapsamında taranan Eğitim ve Bilim (Sadri-Damirchi ve Bilge, 2014), uluslararası indekslerde taranan Journal of Ethnic and Cultural Studies (Özel ve Sümer, 2025), Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Gürdoğan-Bayır ve Gültekin, 2017) ve Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisinde (Türk ve Türnüklü, 2016) yayınlanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, okul çağındaki öğrencilere yönelik çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesine odaklanan 12 yüksek lisans ve 4 doktora olmak üzere 16 lisansüstü tezin betimsel, yöntemsel, değişkenler ve yayına dönüşme gibi özellikleri sistematik olarak analiz edilmiştir. Alanyazındaki birçok sistematik derleme ve meta-analiz çalışmasının yalnızca hakemli dergilerde yayımlanmış araştırmalarla sınırlı kaldığı görülmektedir (Ousley ve ark., 2020). Ancak

çeşitli nedenlerle yayımlanmamış tez, rapor veya bildiriler gibi gri literatüre ait çalışmaların sistematik incelemelere dâhil edilmesi, literatürde “çekmece kalmış dosya etkisi” (file drawer effect; Rosenthal, 1979) olarak adlandırılan yayın yanlılığını azaltmak açısından önemlidir. Bu tür çalışmaların dışlanması, alanda yapılmış ancak yayımlanmamış araştırma sonuçlarının göz ardı edilmesine ve dolayısıyla literatürün temsil gücünün zayıflamasına yol açabilmektedir (Paez, 2017). Bu çalışmada elde edilen bulgular, literatürle birlikte ele alınarak tartışılmıştır.

Tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, 2013 ve 2014 yıllarında yapılan çalışmaların sayıca fazla olması, bu dönemde çatışma çözme eğitimi konusuna yönelik akademik ilginin yüksek olduğunu göstermektedir. 2019 ve 2024 yıllarında da araştırma sayısının artış göstermesi ise konunun güncelliğini koruduğunu göstermekte ve bu durum da sürdürülebilir akademik ilgiyi işaret etmektedir. Tezlerin büyük çoğunluğunu yüksek lisans düzeyindeki çalışmalar oluştururken, doktora düzeyindeki tez sayısının görece düşük olması, alanda daha derinlemesine çalışmalara ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Bu durum, karmaşık sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik uzun soluklu ve nitelikli araştırmalara olan ihtiyacı göstermektedir. Bu bulguyla paralel olarak tezlerin derlendiği daha önceki çalışmalarda da yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine göre sayıca oldukça fazla olduğu görülmüştür (Coşkun ve ark., 2014; Kırmızıgül, 2021). Bu durumun nedeni olarak, yüksek lisansa kıyasla doktora programlarına kabul şartlarının daha katı olması, doktora sürecinin daha uzun ve yoğun bir akademik çalışma gerektirmesi ve doktora öğrencilerininin sayıca yüksek lisans öğrencilerinden daha az olmasıyla ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir (Gülboy ve Rakap, 2023). Ayrıca yükseköğretim istatistikleri de yüksek lisans diplomalarının doktora diplomalarından çok daha çok verildiğini göstermektedir ve bu durum da tez sayılarındaki farklılığı doğal olarak açıklayabilecek bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Nitekim, Türkiye’de 2024 yılında yayımlanan tezler incelendiğinde, 46.388 yüksek lisans ve 13.798 doktora tezinin üretildiği görülmektedir (Yükseköğretim Kurulu, 2025). Benzer şekilde en güncel verilere göre 2021-2022 akademik yılında ABD’de yaklaşık 880.200 yüksek lisans diploması verilirken, 203.900 doktora diploması verilmiştir (National Center for Education Statistics, 2023).

Katılımcı düzeyine bakıldığında ortaokul öğrencilerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu dönemdeki öğrencilerle uygulamanın nispeten kolay

olması ve değişkenlerin ölçülmesi için gerekli ölçme araçlarının çoğunlukla bu yaş dönemi için uygun olması nedeniyle bu grubun tercih edildiği düşünülmektedir. Oysa çatışmaların özellikle çocukluk döneminde sıklıkla ortaya çıktığı bilinmektedir ve çocukların sosyal gelişiminin doğal bir parçası olarak kabul edilmektedir. Literatüre göre çocuklar arasında çatışmaların en yoğun yaşandığı dönemler, okul öncesi (3–6 yaş) ve ilkokulun ilk yılları (6–9 yaş) olarak öne çıkmaktadır (Dunn, 2004; Rubin ve ark., 2006). Bununla birlikte öğretmenlerin dâhil edildiği üç araştırma dışındaki müdahalelerin çoğunlukla araştırmacı tarafından yürütülmüş olması da uygulamaların genellikle akademik bağlamda kalması riskini ortaya koymaktadır. Bu noktada öğretmenlerin sürece daha fazla dâhil edilmesinin, programların sürdürülebilirliği ve yaygın etkisi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Tezlerde yer alan müdahalelerin uygulama ortamlarının çoğunlukla sınıf ortamı olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar, doğal ortamlarda gerçekleştirilen öğretim uygulamalarının, öğrencilerin hedeflenen davranışları öğrenmelerinde, bu davranışları akıcı biçimde sergilemelerinde ve kazandıkları becerileri farklı durumlara aktararak sürdürebilmelerinde etkili olduğunu göstermektedir (Snyder ve ark., 2015). Sınıflar çocukların okuldaki doğal ortamları olduğundan bu durum olumlu olsa da rehberlik servislerinin de bu amaçla kullanımının artması gerekli görülmektedir. Tezlerin büyük bir çoğunluğunun PDR programlarınca yapılması, rehber öğretmenlerin çatışma çözme konusuyla ilgilendiğini göstermekte ve bu da rehberlik servislerinin bu amaçla daha etkin kullanılabilceği sonucunu çıkarmaktadır. Müdahale süreleri açısından 7 ila 16 hafta arasında değişen uygulama sıklığı ve oturum süreleri dikkat çekicidir. Müdahalelerin süresi uygulanan programların içeriğine göre değişmektedir. Bununla birlikte sürelerin geniş bir zamana yayılmış olması, davranış değişikliğinin gözlenmesi ve pekiştirilmesi açısından önemlidir. Ancak uzun soluklu müdahalelerin olması da öğrencilerin sürece istekli katılımları açısından olumsuz değerlendirilebilir. Bu çalışmada ele alınan araştırmaların büyük çoğunluğunun nicel yöntem ve öntest-sontest deneysel desen ile yapıldığı görülmüştür. Bu desenin seçilmesi programların etkilerini ölçmede nedensel ilişkilere önem verildiğini gösterse de gruptaki öğrenci sayılarının gerçek etkiyi görmek için yetersiz olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte yalnızca bir çalışmada izleme testlerine yer verilmiş olması da araştırmaların uzun vadeli kazanımlara ilişkin değerlendirme eksikliğini işaret etmektedir. Nicel yöntemlerin yanı sıra son yıllarda daha çok tercih edilen karma yöntem kullanımı

ile daha genellenebilir ve derinlemesine bilgi elde edilebilir. Nitekim ele alınan çalışmalardan son yıllarda yapılmış olan Özel-Şen (2024) ve Erdoğan (2024)'in çalışmaları karma yöntem ile gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma için belirlenen tezlerdeki bağımsız değişkenler çok çeşitlidir ve bu da alandaki teorik ve uygulamalı yaklaşım zenginliğini ortaya koymaktadır. Akran arabuluculuğunun en çok uygulanan müdahale olduğu görülmektedir ve buna göre öğrencilerin arabuluculuk konusunda eğitim almış olmalarının sonucu olarak çatışma çözme konusunda da gelişmiş oldukları görülmektedir. Alanyazında arabuluculuğun çocukların istenmeyen davranışlarını ortadan kaldırmak için kullanıldığı da görülmektedir (Kol ve Tokdakaya, 2022). Çatışma çözme eğitimlerinin arabuluculuk eğitimlerinden daha az kullanılması ise arabuluculuk programlarının daha kapsamlı olmasından ve çatışma çözme eğitimlerinin daha odaklı olmasından kaynaklanmış olabilir. Bunların yanı sıra daha spesifik şekilde barış eğitimi ve yaratıcı drama gibi yöntemlerin de çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğu görülmektedir. Ele alınan çalışmaların tamamında çatışma çözme becerisinin öğrenciler tarafından öğrenildiği ya da var olan becerinin geliştiği göz önüne alındığında kullanılan tüm bu bağımsız değişkenlerin (öğretim programlarının) etkili olduğu sonucu çıkarılabilir. Öte yandan, bağımlı değişkenlerde dâhil etme ölçütü olarak belirlenen çatışma çözmenin yanı sıra empati, öz saygı, saldırganlık ve arabuluculuk gibi sosyal-duygusal göstergelerin yer alması, bu programların birey üzerindeki bütüncül etkilerini yansıtmaktadır. Çatışma çözme becerisinin, sosyal-duygusal gelişimin bir parçası olarak ele alınması, bu becerinin etkili şekilde kullanılmasında önemli olan empati, arabuluculuk, özyeterlik ve iletişim gibi becerilerle birlikte değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, çatışmanın ortaya çıkmasında rol oynayan saldırganlık ve zorbalık gibi davranışların da bağımlı değişken olarak bütüncül biçimde incelendiği görülmektedir.

Son olarak, tezlerin makaleye dönüşme düzeyleri değerlendirildiğinde doktora tezlerinin tamamının yayımlandığı; ancak yüksek lisans tezlerinin yalnızca birinin uluslararası düzeyde makaleye dönüştüğü, birisinin ise bildiri olarak yayımlandığı görülmektedir. Bu durum, lisansüstü çalışmaların içeriklerinin nitelik yönünden geliştirilerek bilimsel yayına aktarılmasında sistematik bir desteğe ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bir tezin makale hâline getirilmediği için bilimsel çevrelerle ve kamuoyuyla paylaşımının sınırlı kalması ve

bilgi aktarımının tam anlamıyla gerçekleşmemesi (Sipahi ve ark., 2012) nedeniyle üretkenliğin artırılması adına, üniversitelerin yayın teşvik mekanizmalarını daha da geliştirmesi gerekmektedir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu çalışmanın bulguları değerlendirilirken dikkate alınması gereken bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırma yalnızca Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden yürütülen taramalarla sınırlandırılmış ve yalnızca ulusal düzeydeki lisansüstü tezlerin analiz kapsamına alınmış olmasıdır; yayımlanmış makaleler ve bildiriler bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu sınırlılıklar doğrultusunda elde edilen sonuçların genellenmesinde dikkatli olunması gerekmektedir.

Çalışmanın bulguları doğrultusunda, ileride yapılacak araştırmalara ve lisansüstü tez çalışmalarına yönelik çeşitli önerilerde bulunmak mümkündür. İlk olarak, mevcut tezlerin büyük bölümünde nicel yöntemlerden öntest-sontest kontrol gruplu desen kullanıldığı, yalnızca bir araştırmada öntest-sontest-izleme deseninin kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle, gelecekteki çalışmaların izleme testleriyle desteklenmesi, programların uzun vadeli etkilerinin ortaya konması açısından önemlidir. Bununla birlikte alanda nitel veya karma desenli araştırmalara daha fazla yer verilmesi, çatışma çözme sürecine dair daha derinlemesine bilgiler sunabilir. İkinci olarak, analiz edilen tezlerde uygulamacıların çoğunlukla araştırmacıların kendilerinin olduğu görülmüştür. Bunun yerine öğretmen eğitim programları uygulayarak öğretmenlerin uygulayıcı olarak sürece daha fazla dâhil edilmesi, programların gerçekçi, sürdürülebilir ve etkili olmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte programın etkililiği hem öğretmenler hem de öğrenciler üzerinde test edilebilir.

Üçüncü olarak, mevcut tezlerin genellikle PDR ve az da olsa diğer eğitim programları tarafından yapıldığı ve çoğunlukla ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu bağlamda, ileriki araştırmalarda öğrencilerin çeşitlendirilmesi gerekebilir. Böylece özel gereksinimli ya da okul öncesi dönemdeki çocukların da çatışma çözme becerilerinin gelişimi incelenebilir. Bunun için özel eğitim ve okul öncesi eğitimi alanlarında çatışma çözme becerisinin gelişimi üzerine lisansüstü tezler yazılabilir. Son olarak, makaleye dönüşen lisansüstü tezlerin sayıca az olması nedeniyle yükseköğretim düzeyinde yayınları teşvik edici yapıların oluşturulması bilimsel bilgiye katkıyı artıracaktır.

Kaynakça

- Aggrawal, S. ve Magana, A. J. (2024). Teamwork conflict management training and conflict resolution practice via large language models. *Future Internet*, 16(5), Makale e177. <https://doi.org/10.3390/fi16050177>
- Arcaro-McPhee, R., E. Doppler, E. ve A. Harkins, D. (2002). Conflict resolution in a preschool constructivist classroom: a case study in negotiation. *Journal of Research in Childhood Education*, 17(1), 19-25. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02568540209594995>
- *Arslan, E. (2014). *7. sınıf öğrencilerine uygulanan bir akran arabuluculuk eğitiminin akran arabulucuların çatışma çözme becerilerine olan etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- *Ateş, N. (2014). *Çatışma çözme eğitiminin 6. Sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerileri ve özsayı düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
- *Aytekin, M. G. (2019). *Lise akran arabuluculuğu programı: Geliştirme, uygulama ve arabuluculuk becerilerine etkisini inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Bao, Y., Zhu, F., Hu, Y. ve Cui, N. (2016). The research of interpersonal conflict and solution strategies. *Psychology*, 7(4), 541-545. <https://doi.org/10.4236/psych.2016.74055>
- Batton, J. (2002). Institutionalizing conflict resolution education: The Ohio model. *Conflict Resolution Quarterly*, 19(4), 479-494. <https://doi.org/10.1002/crq.3890190407>
- Brinson, J. A., Kottler, J. A. ve Fisher, T. A. (2004). Cross-cultural conflict resolution in the schools: Some practical intervention strategies for counselors. *Journal of Counseling & Development*, 82(3), 294-301. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2004.tb00313.x>
- Coşkun, İ., DüNDAR, Ş. ve Parlak, C. (2014). Türkiye’de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396. <https://doi.org/10.12984/eed.49993>
- *Çavuş-Kasik, N. (2012). *Çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitim programının benlik saygısı ve çatışma çözme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Çavuş-Kasik, N. ve Kumcağız, H. (2014). The effects of the conflict resolution and peermediation training program on self esteem and conflict resolution skills. *Educational Research and Reviews*, 6(1), 179-186.
- *Çokdolu, N. (2013). *Karakter eğitimi programının ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin çatışma çözme ve saldırganlık düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- DeVoe, J. F., Peter, K., Kaufman, P., Miller, A., Noonan, M., Snyder, T. D. ve Baum, K. (2004). *Indicators of school crime and safety: 2004* (NCES 2005–002/NCJ 205290). U.S. Department of Education; U.S. Department of Justice.
- Dunn, J. (2004). *Children’s friendships: The beginnings of intimacy*. Blackwell Publishing.
- *Erdoğan, N. (2024). *Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz çatışma çözümü eğitim programının çatışma çözme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.

- Garrard, W. M. ve Lipsey, M. W. (2007). Conflict resolution education and antisocial behavior in US schools: A meta-analysis. *Conflict resolution quarterly*, 25(1), 9-38. <https://doi.org/10.1002/crq.188>
- Gülboy, E. ve Rakap, S. (2023). Özel gereksinimleri olan öğrencilere okuma becerilerinin öğretimi konulu lisansüstü tezlerin sistematik derlemesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 37(1), 88-117. <https://doi.org/10.33308/26674874.2023371475>
- *Gülkocan, Y. (2011). "Akran arabuluculuk eğitiminin" ilköğretim öğrenci anlaşmazlıkları üzerindeki etkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- *Gürdoğan-Bayır, Ö. (2015). *İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde çatışma çözme becerilerinin gelişiminin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Gürdoğan-Bayır, Ö. ve Gültekin, M. (2017). İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde çatışma çözme becerilerinin gelişiminin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 86-103.
- Haddaway, N. ve Pullin, A. S. (2014). The policy role of systematic reviews: past, present and future. *Springer Science Reviews*, 2, 179-183. <https://doi.org/10.1007/s40362-014-0023-1>
- Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1996). Peacemakers: Teaching students to resolve their own and schoolmates' conflicts. *Focus on Exceptional Children*, 28(6), 1-11. <https://doi.org/10.17161/foec.v28i6.6855>
- *Kaya, B. (2013). *Barış eğitimi programının kültürlerarası yeterlilik ve çatışma çözme stratejilerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Kırmızıgül, H. G. (2021). Zihin yetersizliği olan bireylerin matematik eğitimleri ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, 12(1), 233-251. <https://doi.org/10.19160/ijer.875469>
- Kol, S. ve Tokdakaya, U. F. (2022). Özel eğitim kurumlarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin çocuklardaki problem davranışlara yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 19(2), 329-341. doi:10.14687/jhs.v19i2.6307
- Kundu, V. (2020). Conflict Competence: An Exploration of its importance and skills. *International Journal of Peace, Education and Development*, 8(1), 1-5. 10.30954/2454-9525.01.2020.1
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G. ve PRISMA Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), Makale e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Myung, S. K. (2023). How to review and assess a systematic review and meta-analysis article: a methodological study (secondary publication). *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*, 20(24). <https://doi.org/10.3352/jeehp.2023.20.24>
- National Center for Education Statistics. (2023). *Digest of education statistics, 2022* (NCES 2023-097) [Veri tablosu]. https://nces.ed.gov/programs/digest/d22/tables/dt22_319.10.asp
- Ousley, C. L., Raulston, T. J., Gregori, E. V., McNaughton, D., Bhana, N. ve Mant-

- zoros, T. (2020). A comparison of single-case evaluation tools applied to functional communication training with augmentative and alternative communication supports for students with developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 107(2020), Makale e103803. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103803>
- *Özalp-Pekmez, A. (2019). *Yaratıcı drama temelli çatışma çözme programının 5. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Özdemir-Cihan, M. ve Dilekmen, M. (2024). Emotional intelligence training for pre-service primary school teachers: a mixed methods research. *Frontiers in Psychology*, 15, Makale e1326082. 10.3389/fpsyg.2024.1326082
- Özel, D. ve Sümer, Z. (2025). Peace education program adaptation: A sustainable way for harmony. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 12(2), 231–251. <https://doi.org/10.29333/ejecs/2142>
- *Özel-Şen, D. (2024). *The effect of peace education program on conflict resolution skills of 4th grade students* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- *Öztoprak-Kavak, Z. (2013). *İnanna liderlik eğitimi programının etkililiği: 4. ve 5. sınıf kız öğrencilerine ilişkin bir deneme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Paez A. (2017). Gray literature: An important resource in systematic reviews. *Journal of Evidence-Based Medicine*, 10(3), 233–240. <https://doi.org/10.1111/jebm.12266>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., McGuinness, L. A., Stewart, L. A., ... ve Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, Makale e71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Rinaldi, C. M. ve Cheong, C. (2020). *Peer conflict resolution*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781119171492.wecad402>
- Rosenthal, R. (1979). The file drawer problem and tolerance for null results. *Psychological Bulletin*, 86(3), 638–641. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.86.3.638>
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M. ve Parker, J. G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* içinde (6. bs., C. 3, s. 571–645). Wiley.
- *Sadri-Damirchi, E. (2014). *Bariş eğitimi programının yedinci sınıf öğrencilerinin çatışma çözme ve iletişim becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Sadri-Damirchi, E. ve Bilge, F. (2014). The effect of peace education program on the seven -grade student's conflict resolution and communication skills. *Education and Science*, 39(175), 309-318. <https://doi.org/10.15390/EB.2014.2983>
- Santamaría-Villar, M. B., Corbí, R. G., Pozo-Rico, T. ve Costa, J. L. C. (2021). Teaching socio-emotional competencies among primary school students: Improving conflict resolution and promoting democratic co-existence in schools.

- Frontiers in Psychology*, 12, Makale e659348.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.659348>
- Sipahi, H., Durusoy, R., Ergin, I. Ş. I. L., Hassoy, H., Davas, A. ve Karababa, A. O. (2012). Publication rates of public health theses in international and national peer-review journals in Turkey. *Iranian Journal of Public Health*, 41(9), 31-35.
- Snyder, P., Rakap, S., Hemmeter, M. L., McLaughlin, T., Sandall, S. ve McLean, M. (2015). Naturalistic instructional approaches in early learning: A systematic review of the empirical literature. *Journal of Early Intervention*, 37(1), 69-97.
<https://doi.org/10.1177/10538151155954>
- *Türk, F. (2013). *Akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin arabuluculuk becerilerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Türk, F. ve Türnüklü, A. (2016). Akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin çatışma çözme becerileri, empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1589-1606. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v13i1.3669>
- *Yahşi, K. (2022). *Çatışma çözme programının ortaokul öğrencilerinin çatışma çözümü becerilerine, akran ilişkilerine ve akran zorbalığına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Yetkiner, A. ve İnce, M. (2016). Views of students regarding problems encountered in postgraduate education: a phenomenological research. *Journal of Higher Education and Science*, 6(3), 373-383. <https://izlik.org/JA65ED37AX>
- *Yılmaz, Ü. (). *Akran arabuluculuk eğitiminin özyeterlik, denetim odağı ve çatışma çözme becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Yükseköğretim Kurulu. (2025). *Ulusal tez merkezi istatistikleri*.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikiBilgiler?islem=1>
- Zimmerman, E. P. ve Herzog, V. (2009). Conflict resolution strategies and improving relationships for ATs. *Athletic Therapy Today*, 14(4), 36-39.
<https://doi.org/10.1123/att.14.4.36>
- Zorlu, H. ve Öğülmüş, S. (2020). Ben Sorun Çözebilirim (BSÇ) programının etkililiği: Okul öncesi dönemi çocukları üzerinde deneysel bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 270-283.
<https://doi.org/10.17679/inuefd.521367>

* işaretli çalışmalar sistematik derlemeye dâhil edilen lisansüstü tezleri göstermektedir.